

NIEUCZCIWY (89) ai

nieuczciwy (65), **nieuściwy** (14), **nieutciwy** (10); *nieuczciwy Mącz* (6), *GórnDworz* (3), *KuczKat*, *BudNT*, *PapPan*, *ModrzBaz* (10), *SkarJedn*, *KochPs*, *SkarŻyw* (10), *StryjKron*, *CzechEp*, *ReszHoz*, *Phil* (2), *LatHar* (5), *RybGęśli*, *WujNT* (2), *SarnStat* (3), *SiebRozmyśl*, *SkarKaz* (2), *SkarKazSej*, *KlonWor*; *nieuściwy GórnRozm*; *nieutciwy KromRozm I*, *GroicPorz* (5), *KarnNap*, *ZapMaz* (3); *nieuczciwy: nieuściwy GliczKsiąż* (2:4), *Leop* (2:4), *BielKron* (3:1), *RejZwierc* (3:4).

W pisowni łącznej (70), *w rozłącznej* (19).

e jasne.

sg m N nieuczciwy (4). ◇ *G nieuczciwego* (3); *-égo* (1), *-(e)go* (2). ◇ *A nieuczciwy* (1). ◇ *f N nieuczciwã* (5). ◇ *G nieuczciw(e)j* (3). ◇ *D nieuczciw(e)j* (1). ◇ *A nieuczciwą* (3). ◇ *I nieuczciwą* (2). ◇ *L nieuczciw(e)j* (1). ◇ *n N nieuczciw(e)* (6). ◇ *G nieuczciw(e)go* (9). ◇ *A nieuczciw(e)* (3). ◇ *I nieuczciwym* (3). ◇ *L nieuczciwym* (1). ◇ *pl N m pers nieuczciwi* (2). *subst nieuczciw(e)* (6). ◇ *G nieuczciwych* (12). ◇ *D nieuczciwym* (1). ◇ *A m pers nieuczciw(e)* (1). *subst nieuczciwé* (11); *-é* (1), *-(e)* (10). ◇ *I m nieuczciw(e)mi* (1). *f nieuczciw(e)mi* (2) *BielKron*, *RejZwierc*, *nieuczciwymi* (1) *Phil*. *n nieuczciwémi* (5) *Mącz* (2), *ModrzBaz*, *SarnStat* (2), *nieuczciwymi* (1) *GroicPorz*; *-émi* (2), *-(e)mi* (3). ◇ *L nieuczciwych* (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII(XVIII) w. s.v. uczciwość.*

Niegodny, niepoważany, nieszlachetny, niechwalebny; nie zachowujący się jak należy, nie postępujący według obowiązujących zwyczajów i obyczajów; inhonoratus Mącz, Cn; male feriatu Mącz; illiberalis, indecorus, inhonestus, inhonorus, obnoxius Cn (89): Mącz 121b, 158; Bo táko ziemiá ztąd Micraimem przezwaná/ że wniewy napierwey ośiadł Micraim lyn Chámá onego nie vcźciwego lyná Noachowego. BudNT Hhv; Nieprzyziaciél mój ftrwożóny Podał tył nieuczciwy/ Y padł ftráchem ogárníóny KochPs 12; Przetoz P. Bog rádom ich [sejmikującym w kościołach] nie błogofławi: y iáko ony niewcźciwie [!] Zydy/ gniewiájąc fię o dom fwoy/ o dom modlitwy y czci fwey/ nie powrozem/ ále biczem żeláznym kárác ie będzie SkarKaz 456b.

W przeciwstawieniu: »uczciwy ... nieuczciwy« (1) *Bo fię vcźciwych ludzi ftrzegłá/ á nie vcźciwym mieyfce dawálá SkarŻyw [237].*

Szeregi: »nieposłuszny a nieuczciwy« (1): *Ieft [...]* mieyfce/ do ktorego mężowie niepoślufzne á nie vcźciwe żony fwe wpráwuia *ReszHoz* 130.

»nietrwály i nieuczciwy« (1): *á wżeláka przyziáźń/ wżelákie towarzýstwo/ ktore fie ná cnozie nie buduie/ nietrwále y nieuczciwe bywa. Phil H2.*

a. *Zhańbiony, zniestawiony; zasługujący na hańbę i potępienie (o ludziach); inhonoratus Modrz; contaminatus, famosus, infamis, inquinatus, maculosus Cn (14):*

Wyrażenia: »nieuczciwa nierządnicá« (1): *Bo nic trzećiego nie máłz/ iedno ábo ieft przy prawdziwey oblubieńcy/ abo przy nie vcźciwey nierządnicy SkarJedn 38.*

»nieuczciwa niewiasta, białągłowa« = *kobieta prowadząca się niemoralnie, nierządnicá [szyk 5:1] (5:1): GliczKsiąż B8; Boć záplátá nieuściwey niewiálthy [pretium enim scorti; céná bowiem nierządnicy WujBib]/ ledwie ftoi zá ieden chleb Leop Prov 6/26, Prov 7 arg; W obozye gdy leżeli/*

iańne złości y niewłtydliwe vczynki takież opilstwá íami przełożeni czynili/ [...] w wánnach siedząc z nieuczciwemi fie niewáltami [!] obłapiáli iańnie *BielKron* 398v; *SkarŻyw* 200; *LatHar* 116.

»złoczyńca nieuczciwy« (1): lepiej [...] fie w práwiech ćwiczyc/ krętnych/ świekotliwych/ A przed íądem złoczyńców ízczyćć nie vcźciwych. *RybGęśli* B3.

Szeregi: »niesławny i nieuczciwy« (1): tak fie odmieniáią/ że ktorzi byli we czći y w sławie/ hnet bywáią niesławni y nieuczciwi [*qui in honore et gloria erant, inglorii sint et inhonorati*]. *ModrzBaz* 57.

»nieuczciwy a urodziwy« (1): nápráwili nievcźciwą á vrodziwą niewiáłtę/ áby táiemnie do niego wízedwízy/ o czyłtość fie iego pokuśiła *SkarŻyw* 200.

W przen (3) :

Zwrot: »z nieuczciwego łona się począc, się rodzić« = *być dzieckiem nieślubnym* (1:1): że ci włfytcy ludzye/ kthorzy fy z nyeuczciwego łoná rodzą/ nyemáją być [...] wtákicy wadze/ w yákyey te potrzebá być/ ktorzy według práwego á vcźciwego małżeństwá rodzą fy. *GliczKsiąż* B4; Coż tedy bękart gdy z nieucćiwego łoná fie pocźnye/ izalż ma być człowyekyem swyetnem *GliczKsiąż* B7v.

Wyrażenie: »z nieuczciwego łoża syn« = *syn nieprawy, bękart* (1): Yákoby Diogenes [...] z nyeuczciwego łoża fynowi gdy cílkáyaę kámyeńmi ludzyom fy przykrzył/ rzekł: Wyáruy fy ábys w oycá ktorego nye tráfił *GliczKsiąż* B2v.

a. *W funkcji rzeczownika* (2) :

W połączeniu szeregowym (1): Bo bezbożnych/ nieuczciwych/ drapieżnych/ íwowlolnych/ opiłych/ niefpokoynych/ niezdrawych/ niebefpiecznych/ bo iuz obroná áni ítraż Páńfka nád nimi nie chodzi. *RejZwierc* 131v.

Szereg: »nieuczciwy i wszeteczny« (1): Niech fie vkarzą ci nieuczciwi y wízeteczni [...] ktorzy ná feymiki iezdząc zbroyno/ w kościołách nie tylo po ołtarzách depcą/ ále też przed ołtarzmi krew rozlewáią y zábijáią. *SkarKazSej* 681a.

b. *Niegodziwy, niecny, niemoralny, bezwstydný; przynoszący wstyd, ściągający hańbę i potępienie na sprawcę (o czynach, rzeczach itp.); foedus, turpis Vulg, Cn; impudicus, inhonestus, nefarius Modrz; luteus, lutulentus, obscoenus, probrosus, sordidus, teter Cn* (48) : *GroicPorz* k2v; nie z przymuffenia/ ále z dobrej woli/ według Bogá/ áni dla nieucćiwego zyłku [áni dla ízkárádego zyłku *WujNT*]/ ále dobrowolnie *Leop* 1.*Petr* 5/2; *Mącz* 117b, 403d; *GórnDworz* H7v; W Broniewłkich zacnym domu ítrzegá pilnie tego/ íákoby nikt nie záłtał nic nie vcźciwego. *PaprPan* P3; málowánia nieuczciwe/ pieśni wízeteczne/ wełpołek y ztemi ktorzi ie czynią/ niech będą zmiáłt wyrzucone. *ModrzBaz* 82v, 32v, 53v; *SkarŻyw* 341, 459; *GórnRozm* D; *SkarKaz* 458b; *KlonWor* 59.

W połączeniach szeregowych (6): kto fie iuz w táki obrzydły/ niewolny/ nieucćiwy/ á zábáwiony żywot wda/ iefliże íłufznie dobrze poítánowionym człowiekiem zwác go może. *RejZwierc* 105, 19v; pátrzay ábyś iuz grzełzyć przełtał/ á człónkow twoich niewydawał potym ná íáką márność/ ná życie niefprawiedliwe/ niepobożne/ y nieucćiwie [!] *KarnNap* D; *SkarŻyw* 293; że ludzie całą chęcią zwykli fie kuśić o rzeczy vcźciwe/ poważne/ y przyjemne: ízkárádnymi/ nieuczciwymi/ y íprofnymi brzydząc fie *Phil* B4; *LatHar* 117.

W przeciwstawieniu: »uczciwy ... nieuczciwy« (2): A nye przeciwyą fye to/ gdy pińmo fwyęte powyáda/vtciwe małżeńftwo we wlfytkich/ A ludzye powyádáyá: Nievtciwe wkápłanyech? *KromRozm I C2; ModrzBaz 25v.*

Zwrot: »z bydlęty nieuczciwą sprawę miewać« = *uprawiać sodomię* (1): ktorzy rodzicom láią/ y zbydlęty nieuczciwe fprawy miewáią/ máią być śmiercią ftráćeni. *Leop Lev 20 arg.*

Wyrażenia: »dom nieuczciwy« = *dom publiczny* (1) fpifał łobie wfzytki wfzetczne niewiáfty/ w domach nieuczciwych: y zá káždá z nich/ ofiárę modlitwy fwey goráçey ofiárował Panu Bogu. *SkarŻyw 106.*

»nieuczciwa myśl« [szyk 2:2] (4): wnet fię ferce ie⁸⁰ do tak fprofney myśli y żądzey fkloniło: ták ifz fię corki fwey zápálczywie rozmiłował/ y otworzył iey nieuczciwe myśli fwoie *SkarŻyw 487, 293, 445; LatHar 588.*

»nieuczciwa poządliwość, żądza« [szyk 1:1] (1:1): *GórnDworz Mm3v;* Ieden Egipcyánin do niektorey vcziwey niewiáfty żony Pártheniká/ w nieuczciwą poządliwość vpadł *SkarŻyw 35.*

»nieuczciwa rzecz« [szyk 7:3] (10): *GliczKsiąż E3;* Bo nie vcziwa rzecz iest [*Foedum est enim;* Bo to fromotá *WujBib*] v Aflyriyczykow/ gdyby niewiáftá pośmiewáá fie z mężá *Leop Iudith 12/11, 1.Cor 7/36;* iáko żadney nieuczciwey rzeczy nie prágnie/ telko tego izby kiedy ofobno mógł fie [z *panną*] námowić. *GórnDworz Bb4; KuczbKat 320; RejZwierc 74;* Ktora rzecz iest ku vczynieniu fprofna/ tá y ku mowieniu y ku myśleniu iest nieuczciwa [*quod facere turpe, id et loqui et cogitare dishonestum*]. *ModrzBaz 10v, 25v; StryjKron 562; Phil B4.*

»słowo nieuczciwe« = *niemoralna propozycja* (1): Był młodzienc kwitnáçey y piękney vrody/ á práwie z oczu iego/ iáko mowią/ cnotá pátrzyłá. Ieden fáfiaid iego nie podły/ iednym fłowem nieuczciwym wkráść fię weń chciáł *SkarŻyw 459.*

»nieuczciwa sprawa« [szyk 1:1] (2): A wfzytki ine fzkodliwe przypadki/ iáko ty gniewy/ ty zwády/ ty nieucziwe wfzytki fprawy y biefiády precz [...] od fiebie odrzucić może. *RejZwierc 74v, 19v.*

Szeregi: »nieuczciwy abo niebezpieczny« (1): Przeciwo Szoftemu [*przykazaniu*]. CVdzołftwo/ y wfzelki fpofof nieczyftości vczynkowej. Dotykánie nierządne kogożkolwiek. Táńce nieuczciwe ábo niebefpieczne. *LatHar 116.*

»niepotrzebny a nieuczciwy« (1): A ták poćciwego á ftałego człowieká iuż áni krzywda/ iuż áni zwádá/ iuż áni gniew/ áni żadna rzecz niepotrzebná á nie vcziwa nigdy go rułzyć nie może *RejZwierc 74.*

»nierządny i nieuczciwy« [szyk 1:1] (2): Lecz iáko nierządne y nie vcziwe iest małżeńftwo oycá z corká/ [...] ták też nie vcziwe y nierządne iest małżeńftwo mnichá z mniřzká/ ábo księdzá z iákáżkolwiek białągłową. *WujNT 782.*

»nieuczciwy i niewstydlivy« (1): iz tym zákazánim cudzołftwá wfzyftkie rzeczy nieuczciwe y niewftydlive/ fá zákazáne *KuczbKat 320.*

»nieuczciwy i rozpustny« (1): oddal odemnie poządliwość/ á myśli nieuczciwey y rofpuftney nie poddaway mię. *LatHar 588.*

»sprosny a (i) nieuczciwy« (4): Heliogábálus [...] ktory żadney godzinki nie opuścił/ áby był iákiey fprofney á nieucziwey krotofile nie wymyflił *RejZwierc 102v;* ktoregoby dzieci w vcziwości

miály/ wftydály się go y obawály/ á nieśmiály przed nim nic tákowego mowić áni czynić/ coby było fprofnego á nie vcźciwego [*quod turpe ac inhonestum esset*]. *ModrzBaz* 11, 25v, 137v.

»szalony i nieuczciwy« (1): wnet fię fędzia ślicznością iey/ w fzałoną y nieuczćiwą myśl vwichłał. *SkarŻyw* 445.

»szkarady i nieuczciwy« (1): ále od przedfięwzięcia moiego ktorymem fię iuż po wżyfłtkim Świecie [...] ofławił [...] zda mi fię rzecz fzkárada/ y nie vcźciwa przeftać. *StryjKron* 562.

»szkodliwy i nieutciwy« (1): gry fzkodliwych y nieutćiwych iáko karth/ koftek/ y innych ktoreby fye niegodźiły/ zábraniác *GroicPorz* b4.

»wszeteczny i nieuczciwy« (1): kthora [*nadobna wspaniłość*] ma być iáko krzyfłtał przeźroczyfta/ nicz do siebie áni wfzetecznego/ áni nieuczćiwego nie przypufzczáiąc *RejZwierc* 54.

»zbytni albo nieuczciwy« (1): [*Grzechy przeciw dziewiętemu przykazaniu bożemu*] Zbytnie ábo nieuczćiwe/ ábo złym fercem wymyślone/ [...] ftroie/ y głádzenia/ od kogokolwiek. *LatHar* 118.

»zły a nieucćiwy« (1): áby [...] rzeczy fie złych á nie vcćiwych przed nimi [*rodzice przed dziećmi*] chronili *GliczKsiąż* E3.

c. *Obrażliwy, urągający, obelżywy, uwłaczający (o słowach i tekstach); inordinatus JanStat; fescenmnus, flagitiosus, foedus, lutulentus, obscoenus Cn (19) : [Rapsak] obległ Ieruzálem/ poławfzy pirwey lifty Ezechiałzowi z wielką groźbą nieuczćiwe. BielKron 89v, 218v; áby żaden pozwu nieuczćiwego y fłów/ któreby czyiéy pocźciwości y dobréy fławie dotykác miály/ [...] wnosić/ [...] nie śmiał SarnStat 141.*

W połączeniu szeregowym (1): gdy iedná ftroná [...]. naiedzie drugą ftronę przy fładzie fłowy nieutćiwymi/ fwarliwymi/ niefławę niofącemi/ ná then czas gdy przą s fobą máią *GroicPorz* c3v.

Wyrażenie: »nieuczciwe słowo« = *wyzwisko, obelga; maledictum, verbi improbitas Modrz; turpe verbum Cn [w tym: zada(wa)ć [komu] (5)] [szyk 9:6] (15): GliczKsiąż Ev; Nád to dgyby [!] kto komu fież/ áłbo inne nieutćiwe fłowo zádał GroicPorz k3v, c3v, i2; BielKron 105v; Maledice, Złorzeczliwie/ Nievcźciwemi słowy. Maledice alicui insustare, Nie vcźciwemy słowy ná kogo powftać. Mącz 205c; Powodowá ftroná áby fie fámą prawdą podpierałá/ vcźciwa rzecz ieft: ále fáiánem y nieuczćiwemi słowy fię pufzczác [*conviciis autem et maledictis indulgere*] fprofna y nieludzka. *ModrzBaz* 95, 10v; *CzechEp* 53; *ZapMaz II G* 78/380v, 97/90; *SarnStat* 1163, 1285; *Lecz złośliwi kátowie/ przyftępic nie dáli/ Pcháiąc cię [Jezusa] nie vcźciwéc fłowá zádawáli. SiebRozmyśl H3v.**

Szeregi: »przykry i nieuczciwy« (1): owfzem zá fámó Ráchá fłowo przykre y nieuczćiwe kaźń náznáczył etc. *CzechEp* 53.

»zły a nieuczciwy« (1): naprzod namowiwszy mu złych szłow mowiącz iemu skurwyszynu złodzieiu y inszych szłow nieuthczuiuch zadaiącz iemu [...] thych złych a nieuthczuiuch szłow nadawsy iako przedthym złodzieiaiącz skurwisynaiącz wywoływaiącz *ZapMaz II G* 78/381.

»nieuczciwy a zwadliwy« (1): iefliby iedná ftroná drugą [...] fłowy iákiémi nie vcźciwémi á zwadliwémi nágrawála *SarnStat* 1163.

Synonimy: *niechwalebny, niegodny, niepoważny, nieprzystojny, nieślachetny; a. osławiony, swowolny, wszeteczny, zhańbiony; b. bezwstydlivy, haniebny, nieobyczajny, plugawy, sprosny, sromotny, szkarady; c. obelżywy, przykry, sprosny, szkarady, zelżywy, zły.*

Cf **NIEUCZLIWY, UCZIWY**

KK